

Petar Strčić

DJELATNOST KRČKOG BISKUPA J. SREBRNIČA/SREBRNIČA U KRALJEVINI SRBA, HRVATA I SLOVENACA (1918.-1929.)*

Roden je u Solkanu (Gorica, Slovenija) 2. 2. 1876, a preminuo u Krku 21. 6. 1966. Teolog je, povjesničar i geograf; dvostruki doktor (Beč, Rim). Prefekt je sjemeništa, profesor bogoslovije i ženskoga liceja u Gorici. Autor je niza radova, urednik časopisa, jedan od osnivača i prvih profesora Sveučilišta u Ljubljani, te istaknuti društveni radnik. Izraziti je slovenski rodoljub, a kao svećenik konzervativnijih je nazora. Kao profesor Bogoslovskoga fakulteta u Ljubljani i nasljednik A. Mahnića 1923. postao je krčki biskup dijela dotadašnje šire otočne dijeceze (otoci Cres, Krk, Lošinj, Rab, dio Paga itd.), jer je dio okupiranih Kvarnerskih otoka zadržala Kraljevina Italija. Od tada se potpisuje Srebrnič.

1. Uvod

Josip Srebrnič je Prvi svjetski rat proveo u Stični, zajedno s goričkim bogoslovima, od kraja 1915. godine, jer se goričkome području približavao austrijsko-talijanski front. Tada je kao svećenik upravljao župom u Žalnome kod Višnje Gore. Bio je član izbjegličkoga odbora, a u izbjeglištvu mu je preminula i majka. No, i u izbjeglištvu se angažirao u političkim krertanjima, pa je, tako, zdušno zagovarao¹ *Majsku deklaraciju* 1917. god. skupine jugoslavenskih političara u Austro-Ugarskoj² pa i u goričkoga nadbiskupa Františka Sedeja.³ Ovaj ga je, pak, 29. travnja 1918. god. u goričkoj Crkvi imenovao konzistorijalnim savjetnikom, a odmah zatim, 6. lipnja i prosinodalnim sucem. Vratio se u Goricu u ljeto 1918. god. napose zato da bi sudjelovao u saniranju ratnih šteta i obnovi nesrećenoga života mnogih. Međutim, potrebe su bile i druge, pa je morao krenuti u Ljubljanu.⁴

2.

U međuvremenu raspala se Austro-Ugarska Monarhija.⁵ Na dijelu njezina područja najprije je stvorena Država Slovenaca, Hrvata i Srba (sjedište je u Zagrebu)⁶ - u koju je inkorporirana i bivša cislajtanijska pokrajina Istra (slovenska i hrvatska) s Kvarnerskim otocima (hrvatski)⁷ - koja se uskoro udružila s Kraljevinom Srbijom u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca (sa sjedištem) u Beogradu.⁸ To, međutim, nije spriječilo Kraljevinu Italiju da krene u okupaciju dijela kopnenih i primorskih hrvatskih i slovenskih krajeva,⁹ ostvarajući tako svoju iredentistličku i imperijalnu politiku još iz XIX. stoljeća.¹⁰

Srebrnič je u Ljubljani - do koje okupator ipak nije stigao - bio pozvan već ujesen 1918. godine, pa je 3. siječnja 1919. god. počeo predavati crkvenu povijest u tamošnjemu bogoslovskom sjemeništu. U međuvremenu traju praktična nastojanja za osnivanje Sveučilišta u Ljubljani, pa je i Srebrnič uključen u odbor koji je izradio statut te najviše obrazovne, a u mnogočem i najviše slovenske znanstvene institucije. Time je dr. Srebrnič postao i jedan od utemeljitelja prvoga (pravog) sveučilišta u Sloveniji. Štoviše, već je u istome mjesecu (27. siječnja 1920) postao redoviti profesor na Teološkome fakultetu toga Sveučilišta, i to za dva kolegija, za starokršćansku književnost i za grčko-slavensku crkvenu povijest.¹¹ U jednoj školskoj godini bio je i dekan (od 1. X. 1922. do 1. X. 1923. godine).

I u ljubljanskome dijelu života dr. Srebrnič uključio se u društveni život. Tako je, primjerice, postao predsjednik *Leonove družbe* (12. ožujka 1920), a time drži, gotovo, vodeće mjesto među tadašnjim slovenskim intelektualcima; toliko je zaslužan za to udruženje da je već tri godine kasnije (13. prosinca 1923) izabran za *Družbina* počasnoga člana. U istim je godinama i urednik *Družbina* časopisa *Čas*. Zatim, sudjelovao je u pripremama 5. katoličkoga skupa u Ljubljani i bio predsjednik jednoga od njegovih odsjeka, surađivao u *Jugoslavenskoj matici*, objavljuje niz radova - itd.¹²

Nastojao je utjecati i na razvoj problema oko tada teško ugroženih slovenskih nacionalnih interesa, osobito oko utvrđivanja granica na sjeveru,¹³ zapadu i jugu, prema Austriji i Italiji; napose je djelovao u oblasti sređivanja buduće državne pripadnosti svojega zavičajnog goričkog područja (za kojim je posegnula Italija).¹⁴ No, u tom pogledu slabe su Srebrnićeve snage, a i opća je situacija kretala u nepovoljnom pravcu za Sloveniju i nacionalne interese Slovenaca uopće; tako su veliki dijelovi njezinih prostora ostali u okviru Austrije i Italije, pa tako i velik dio Srebrnićeve Goričke.¹⁵ Na udar su, uz ostale, odmah došli i slovenski i hrvatski svećenici,¹⁶ a progon se nastavio i u 20-im i u 30-im godinama, u doba fašističke vladavine u Savojskoj Imperiji.¹⁷

U takvoj radnoj i domoljudnoj aktivnosti zateklo je dr. J. Srebrniča papino imenovanje 15. rujna 1923. god. za biskupa na o. Krku, tj. za poglavara jadransko-otočne Krčke biskupije u Hrvatskoj.

I. Krčki biskup

1.

Krčka biskupija ulkazi u red maloga broja poznatih ranokršćanskih zajednica, osnovanih po uzoru na one prve, pa i one na istočnoj jadranskoj obali.¹⁸ U IV. st. ulaze ostaci prvoga do sada poznatoga kršćanskoga oratorija (u termi) i baptisterij (krstionica, u tepidariju, izvan današnje katedrale u gradu Krku). Stoga je grad mogao već tada imati i svoga biskupa; tako povjesničar/slavist i kanonik Sv. Jeronima u Rimu dr. Ivan Črncić (s o. Krka)¹⁹ ranije od V. st. vezuje postanak tri biskupije na Kvarnerskim otocima, u gradovima Krku, Rabu i na o. Cresu (ovdje, na prevlaci između toga otoka i o. Lošinja), u Osoru²⁰. Može biti da je tako, jer, npr., i zaštitnik Krčke biskupije (i bečke metropolije) - sisački je biskup Sv. Kvirin.²¹ No, ipak, prvi pouzdaniji podatak o postojanju biskupije govori o 579. godini, a spominje se 827. god. na crkvenomu saboru u Mantovi; vijest govori o tome da je Krčku biskupiju osnovao akvilejski (oglejski) patrijarh iz Furlanije.²² Vijesti o biskupima iz kasnijega su vremena - prvi podatak o ordinariju govori da je za pape Agatona na koncilu u Uskrsu 680. god. u Rimu bio i krčki biskup Andrija.²³

Do XI. st. Krčka biskupija obuhvaćala je kvarnersko-otočno područje Jadranskoga mora i prostor susjednoga kopnenog (obalnog) vinodolsko-senjskog područja.²⁴ Od tada do početaka XIX. st. ovlasti krčkoga ordinarija i mede Krčke biskupije svele su se samo na o. Krk i na njegov jedni nastanjeni otočić Košljun (nastanjen je bio redovnicima, npr. benedikticima i - od XV. stoljeća - njihovim nasljednicima, franjevcima) te na (nenastanjene) otočića Plavnik, Prvić, Sv. Marko itd.²⁵ God. 1828. ukinute su ranokršćanska Osorska i Rapska biskupija, što je sljedeće godine potvrdio vladar Habsburške Monarhije (kojoj je pripadalo to kvarnersko područje), pa su dvije bivše tisućljetne susjedne otoč-

ne dijeceze uključene u sastav Krčke biskupije sa sjedištem u gradu Krku,²⁶ s time da joj je i dalje zaštitnik spomenuti biskup - sisački bisup i mučenik iz IV. st. Sv. Kvirin, a suzaštitnici ostali su osorski biskup iz XI. st. Sv. Gaudencije i rapski Sv. Kristofor koji je ranokršćanski mučenik.²⁷ Između dva svjetska rata cresko-lošinjsko područje, odnosno područje nekadašnje Osorske biskupije, koje je 1918. god. okupirala Kraljevina Italija i zadržala ga Rapalskim ugovorom 1910. god. s Kraljevinom SHS,²⁸ isključeno je iz Krčke biskupije i došlo je pod upravu novoformirane Riječke biskupije, koja je u okviru fašističke Italije; odlukom pape Pije XI. od 1. kolovoza 1932. godine - *Pastorale munus* uključeno je u sastav Zadarske nadbiskupije koja je - kao enklava - također pripala fašističkoj Savojskoj Imperiji. Otoci Krk i Rab te sjeverni dio o. Paga i njihovi okolni (nastanjeni i nenastanje otočići) pripali su (1918. godine) novoformiranoj Kraljevini SHS, ali ih Sv. Stolica - iako se i međunarodnopravnim i državnopravnim rješenjima nalaze u Kr. SHS - nije pridružila Zagrebačkoj nadbiskupiji u toj Kraljevini, već je Krčku biskupiju podvrgnula izravno sebi (zagrebački nadbiskup ipak je postao i ostao sve do poslije II. svjetskoga rata samo "*druga instanca za sporna i ženidbena pitanja*"). Sv. Stolica oduzeto područje vratila je Krčkoj biskupiji u novonastaloj državnoj i međunarodnoj situaciji tek poslije II. svjetskoga rata, ali i to tek tako da ga je dala na upravljanje tamošnjem ordinariju potkraj 40-ih godina XX. stoljeća,²⁹ kad su već pripadali Hrvatskoj, odnosno Jugoslaviji; konačno je Vatikan odlučio potvrditi postojeće stanje, ali tek 6. siječnja 1963. godine.³⁰

U prvim poznatim počecima Biskupija je u ingerenciji patrijarha u Akvileji/Ogleju u Furlaniji, na krajnjem istoku Apeninskoag poluotoka, uvrh Jadrana; poslije je u nadležnosti niza crkvenih dostojanstvenika i zajednica - nadbiskupa/metropolita u Saloni/Solinu, (ponovno) patrijarha u Akvileji/Ogleju, nadbiskupa/metropolita u Splitu i nadbiskupa u Zadru, zatim patrijarha u Gradu, pa patrijarha u Veneciji i nadbiskupa/metropolita u Gorici; jedno je vrijeme dio Biskupije pod upravom Riječke biskupije pa u okviru Zadarske nadbiskupije, a osnovica u ingerenciji Sv. Stolice; zatim je Biskupija - rekosmo: u nekim pitanjima - u sastavu Zagrebačke nadbiskupije/metropolije, pa - u cjelini - od 1969. god. novoformirane Riječko-senjske³¹ i - danas - Riječke metropolije.³²

Do XIX. stoljeća, koliko je do sada poznato, nema pouzdanih podataka o biskupu koji bi bio rođen na o. Krku; gotovo svi su bili Romani, uglavnom s Apeninskoga poluotoka, odnosno podanici Mletačka Republike.³³ Time su talijanske narodnosti bili gotovo svi biskupi, iako je stanovništvo o. Krka gotovo u cjelini hrvatsko, a Talijana je bilo nešto više samo u gradu Krku,³⁴ pa i usprkos tome što je upravo na o. Krku najjače uporište staroslavenske, odnosno starohrvatske Službe Božje uopće te je na njemu sačuvana i najveća i najbogatija na svijetu glagoljaška pisana baština.³⁵ Tek 1792. godine, uoči konačnoga raspada Mletačke Republike, a time i njezine vlasti na o. Krkom (od 1480. godine) za biskupa dolazi Ivan Antun Šintić/Giovanni Antonio Sintich iz grada Krka, i za koga se može reći da je donekle imao i neke hrvatske osjećaje.³⁶ Njegovi su nasljednici također s o. Krka, ali događa se obrat: svi su iz Vrbnika, redom osvjedočeni i nacionalno svjesni Hrvati, aktivni sudionici hrvatskoga narodnog preporoda i nacionalno-političkog pokreta u XIX. stoljeću; bili su to Bartol Bozanić, Ivan Josip Vitezić i Franjo Anijan Feretić. Zatim na biskupski tron u Krk stiže također nacionalno svjesni Hrvat An-

drija Marija Šterk, ali iz vološčanskoga područja liburnijske Istre (potonji tršćansko-koparski biskup),³⁷ pa uzastopce dva Slovenca, iz goričkoga kraja - dr. Anton Mahnič/An-tun Mahnič³⁸ te dr. Josip Srebrnič/Srebrnić kojemu je posvećen sadržaj ove radnje.

2.

U vrijeme gimnazijskoga školovanja Josip Srebrnič³⁹ nije se mogao uklopiti u model shvaćanja dosta krutoga školskoga sustava i obrazovanja te sjemenišnoga odgoja koje-ga je forsirao njegov profesor dr. Anton Mahnič.⁴⁰ Međutim, Mahnič - koliko god to čud-no zvučalo kad se zna kakva je bio snažna ličnost koja nije voljela oponente dok ih do-bro nije upoznao⁴¹ - u pogledu svoga nekadašnjega učenika nije pokazao povrijeđenu sujetu s neugodnim posljedicama, jer je očito procijenio da je Srebrnić previše jaka i ko-risna intelektualna ličnost. Tako ga je, prema F. Kralju, čak Mahnič osobno predlagao za biskupa na Krku, u doba kada je Mahnič teško bolestan umirao i 1920. god. umro u Zagrebu.⁴² Naime, tamo je kao prognanik stigao - preko kratkotrajnoga boravka u Krku - iz internacije u kamalduleškom samostanu u Frascatiju kod Rima, gdje su ga od trav-nja 1919. do veljače 1920. god. (kao jedinoga interniranoga biskupa uopće) držale talijan-ske okupacijske vlasti Krčke biskupije.⁴³ Biskup se javno odupirao okupatorovim raz-nim nasilnim i drugim mjerama kojima je Rim ubrzano nastojao stvoriti sliku talijansko-ga obočja - Kvarnerskih otoka, o. Raba i dijela o. Paga, koji su činili Krčku biskupiju, i zadržati ga sebe.⁴⁴ No, na temelju rezultata Mirovne konferencije,⁴⁵ Rapalskim ugovor-om između Beograda i Rima 1920. god. apeninska je država zadržala dijelove hrvatskih i slovenskih zemalja na istočnoj obali Jadrana, pa tako i Benešku Sloveniju, Trst, a i dru-gje dijelove unutrašnjosti Slovenije, dio Srebrnićeve Goričke, kao i dio njegove buduće bi-skupije na Kvarnerskim otocima s drugim hrvatskim krajevima.⁴⁶ Rim je zadržao zna-tan dio područja koji je okupirao 1918. godine, iako su tada već bili dijelovi kratkovre-mene Države SHS (Zagreb), a preko nje uskoro (od prosinca iste godine) i Kraljevine SHS (Beograd).⁴⁷ No, na temelju rezultata Mirovne konferencije⁴⁸ došlo je 1920. god. do spomenutoga Rapalskoga ugovora između talijanske i jugoslavenske monarhije. Talijan-ske su jedinice napustile o. Krk i - jedinoga od Kvarnerskih otoka - predale ga Kralje-vini SHS.⁴⁹ Još uvijek se ne zna kakav će biti odgovor na u međunarodnim razmjerima postavljeno "*jadransko pitanje*"; ali taj odgovor već postao i svjetski problem.⁵⁰ Očekuje se i dalji rasplet s tadašnjom Rijekom koju Italija nije tražila Londonskim ugovorom iz 1915. god. s Antantom kao cijenu za napuštanje Centralnih sila, svojih dotadašnjih sa-veznica, ali u novonastaloj situaciji - za svaki slučaj - zaposjeo ju je talijanski pjesnik i "playboy" Gabriele D'Annunzio; potom je ta Rijeka proglašena samostalnom državom, da bi Rimskim ugovorima 1924. i ona pripala Italiji. U međuvremenu, šireći svoju "Kvarner-sku regenciju", D'Annunzio je pokušao prisvojiti i susjedni o. Krk. S obzirom na D'Anunn-zijeve metode upravljanja svojom "kvarnerskom državom" i "sustav" koji je nastojao iz-graditi, njegova diktatura prva je fašistička vladavina na svijetu.⁵¹ Uz žrtve na obje stra-ne - neslavno je protjeran od otočana; taj na o. Krku prvi je oružani otpor fašistima na svijetu i to još uspješan.⁵²

U međuvremenu Sv. Stolica je odlučila da se neće držati svojih ustaljenih običaja, kad se radilo o slučajevima raspada stare države i stvaranja nove,⁵³ pa je na jednoj, jugosla-venskoj strani djelovala uobičajeno sporo, a na drugoj, talijanskoj relativno je brzo kre-

nula u razgraničenje unutar starih i stvaranje novih crkvenih jedinica. Tako je od Mahnićeve smrti u Zagrebu (14. prosinca 1920) prošlo gotovo četiri godine, no nije imenovan ordinarij Krčke biskupije, što i nije bio dugi rok, ali postojao je i veoma svježi presedan, u samome susjedstvu; naime, već samo godinu dana nakon što je tadanja Rijeka pripala fašističkoj Kraljevini Italiji Vatikan je dozvolio formiranje zasebne Italiji Riječke biskupije, od dotadašnjih hrvatskih i slovenskih područja. Naime, Rijeka⁵⁴ je 1924. god. pripala Italiji, pa se odmah - doslovce - krenulo u cijepanje Senjsko-modruške, Ljubljanske i Tršćansko-koparske biskupije, kako bi se udovoljilo državnim i drugim interesima fašističke Kraljevine Italije; tako je od njihovih dijelova već sljedeće 1925. god. formirana Riječka biskupija.⁵⁵ Stoga se više nije moglo odugovlačiti te se pripremila cijepanje i Krčke biskupije; za ostatak imenovan je ordinarij.

3.

Čini se da je Sv. Stolica zaista poslušala Mahnića, jer je novoga biskupa opet našla u dalekoj Sloveniji, upravo u Mahnićevu zavičaju, i to u ličnosti ljubljanskoga sveučilišnog profesora dr. Josipa Srebrnića, koga je, kako se kaže u literaturi, predlagao već bolesni Mahnić.⁵⁶ Štoviše, upravo se Srebrnić u ime Slovenaca od Mahnića oprostio na sprovodu u Zagrebu 18. prosinca 1920. godine.⁵⁷ Tako je papa Pijo XI. bulom 15. rujna 1923. god. krčkim biskupom odredio Srebrnića.⁵⁸

Ali, novi je biskup već ostao bez znatnog dijela svoje biskupije, jer je nekadašnja Osorska dijeceza (od 1828. god. u sastavu Krčke biskupije) izdvojena i predana na upravljanje riječkome biskupu, da bi, potom, bila pridružena Zadarskoj nadbiskupiji, koja je također pripala fašističkoj Italiji. Srebrniću je preostao o. Krk, Rab i dio o. Paga te nekoliko okolnih otočića (samo je još o. Košljun u krčkome Puntarskome zaljevu bio nastanjen franjevcima, kako rekosmo). Krčka biskupija izdvojena je iz Goričke metropolije 25. studenoga 1933. god. te podvrgnuta samoj Sv. Stolici (tek u nekim elementima drugostupanjska nadležna vlast bio je - kakoje već navedeno - zagrebački nadbiskup u Kr. SHS/Jugoslaviji).⁵⁹ Time je Sv. Stolica davala do znanja da ipak ne priznaje područje Krčke biskupije kao dio Kr. Jugoslavije; međutim, istodobno se ostali njezini dijelovi ipak priznaju kao dijelovi Kr. Italije.⁶⁰

Godine 1923. u Ljubljani je Srebrnića 8. prosinca posvetio tamošnji biskup Jeglič. I 23. istoga mjeseca - u Krku dotadašnji *Srebrnić* preuzeo je upravu svoje biskupije, i time za Krčku biskupiju postao sadašnji *Srebrnić*, kako se od tada na Krku potpisivao.

Odmah se iskazao na osobit način, koji je izazvao nemalo iznenađenje, ali i prve izraze osobita poštovanja - umjesto uobičajenoga uvodnoga biskupskog čašćenja/ručka, novi je ordinarij gledao na posljedice nesretnoga i dugotrajnoga rata, pa je pogostio samo siromašne i bolesnike.⁶¹

Srebrnićevo slovenski biograf ocjenjuje da je kao krčki ordinarij "*dosegel zavidljive uspehe*,"⁶² pogledajmo kakvi su to bili uspjesi.

4.

Prvi poznati krčki biskup trebao bi biti Andrija, spomenusmo, ranije u pregledu povijesti Krčke biskupije, koji je s biskupima iz istarske provincije, za pape Agatona, god. 680. sudjelovao na crkvenom saboru u Rimu; no, prvi pouzdano zabilježen u izvorima krčki biskup bio je Vitalis, a on je spomenut tek 1018. godine, kada je o. Krk potpao pod Veneciju pa kao crkveni poglavar - s drugim otočnim uglednicima, odnosno uglednicima grada Krka - potpisuje akt o tome da će Republici plaćati godišnji danak.⁶³

Srebrnić je bio po redu 54. krčki biskup - barem za sada poznati.⁶⁴

Novi biskup stigao je u svoje biskupsko otočno sjelo u veoma dramatsko doba za Boduliju - kako se popularno zove o. Krk.⁶⁵ Naime, državnom granicom - na temelju spomenutoga ugovora u Rapallu 1920. god. između dvije kraljevine - odjednom su prekinuti mnogi tisućljetni gospodarski i drugi tokovi, a nasilno cijepanje u mnogočem jedinstvene kvarnerske otočne zajednice - koja je do 1918. god. činila administrativnu pokrajinu s Istrom kao dio Austrijskog primorja sa sjedištem u Trstu⁶⁶ - nanijelo joj je velike teškoće; nedaćama u svakidašnjem životu o. Krka pridonio je i nemar vlasti Kraljevine SHS koje su gotovo sasvim zapustile ovaj njihov pogranični, otočni dio.⁶⁷ Teško socijalno i gospodarsko stanje ne ublažava povremeni veći turističko-ugostiteljski prinos do druge polovice 30-ih godina kada je došlo do nasilnoga posezanja Trećega Reicha za Austrijom i Čehoslovačkom i prestankom dolaska znatnog broja turista iz tih zemalja te početak II. svjetskoga rata.⁶⁸ Stoga se nastavljaju valovi iseljavanja (započeti u drugoj polovici XIX. stoljeća, još za austrijske vlasti) uglavnom u prekomorske, američke zemlje, i to ne samo s o. Krka u okviru Kr. SHS, odnosno Kr. Jugoslavije, već i s ostalih Kvarnerskih otoka, u međuraću u okviru fašističke Kr. Italije.⁶⁹ Matični dio biskupije - otok Krk bio najnapučeniji otok u Kraljevini Jugoslaviji (a time i na Jadranu), te je 1937. god. imao 20043 stanovnika,⁷⁰ stoga je "otok prenapučen (...)", a "domaća gruda ne može nikako prehraniti toliko ljudi. Iseljavanje je nužno zlo!".⁷¹ Konačno, pred proširenje II. svjetskoga rata i na Kvarnerske otoke javno se smatra da je na o. Krku suviše 5.000 muškaraca - ukoliko hoće kako/tako skromno živjeti preostalih desetak tisuća krčkih Bodula.⁷²

U takvoj nemilolj privrednoj, socijalnoj i političkoj situaciji prirodno je - kako je spomenuto - da novi biskup nije želio prirediti uobičajeni, uvodni, svečani ručak.⁷³ Stoga je dr. Srebrnić - kao biskup se, kao i Mahnić, potpisuje (rekosmo i naglašavamo) u hrvatskoj varijanti svoga prezimena - veću pažnju pridao duhovnom, ali i nacionalnom dobru svoje vjermičke pastve, pa je osobito bio aktivan u apostolskome djelovanju, a donekle i u političkom radu. U tom smislu treba gledati i nekoliko zapaženih i velikih Srebrnićevih pothvata.

5.

Tako se u prvome redu - snažno, upravo energično biskup angažirao u promidžbi, ali i u praktičnom jačanju euharistijskoga života, jer "bez Euharistije nema obnove".⁷⁴ Upravo je on glavni pokretač euharistijskog pokreta, ne samo u svojoj dijecezi, već i u Kr. Jugoslaviji i glavni voditelj akcija. U Krčkoj biskupiji, u svim većim njezinim naseljima biskup je održao više euharistijskih skupova, čak i kongresa, od kojih je najznačajniji i

najmasovniji bio onaj priređen u gradu Krku 1938. godine; stiglo je nekoliko biskupa, mnogo drugih svećenika, vjernici su došli i s o. Raba i Paga, te iz Senja, Sušaka i drugih mjesta na kopnu, s nekoliko parobroda i drugih brodova.⁷⁵ Utjecao je i na organiziranje niza sličnih manifestacija/pobožnosti, pa i izvan otočnih voda; tako je J. Srebrnić 1928. god. postao predsjednik stalnoga odbora za euharistijske kongrese u Kraljevini SHS. Sudjelovao je u organiziranju više takvih kongresa, te o njima objavio niz članaka i zasebnih, čak opsežnijih brošura,⁷⁶ a 1937. god. i knjižicu podrobnoga sadržaja, s uputama kako uspješno prirediti euharistijski kongres. U vezi s time razgovarao je i sa nosiocima istih ili sličnih stranih pokreta, osobito s onima u Francuskoj i Italiji. Tako je priredio četiri jugoslavenska euharistijska kongresa, i to 1930. god. u Zagrebu, 1932. u Sarajevu, 1935. u Ljubljani i 1937. u Dubrovniku. Osim toga, god. 1937. dr. Srebrnić je organizirao sudjelovanje jugoslavenskih katolika na međunarodnom euharistijskom kongresu u Budimpešti⁷⁷ i Münchenu.⁷⁸

Biskup je nastavio Mahnićevu akciju u pogledu održavanja biskupijskih sinoda. Tako je Treća sinoda u Krku održana od 19. do 21. lipnja 1928. godine, u povodu 100. godišnjice prestanka djelovanja Osorske i Rapske biskupije, te njihova uključenja u Krčku biskupiju.⁷⁹ Sinoda je trebala odgovoriti na niz novopostavljenih pitanja, među kojima i ono organizacijskog problema, zatim na pitanja nedostatka svećenika, kao i naglije pojave novih stanovnika na o. Krku, a koji nisu bili katolici, neki ni kršćani: s *“(...) dolaskom i naseljavanjem inovjeraca (...)”*⁸⁰ Stoga što su visoko vrijedne, neke od odluka te Sinode i danas su na snazi u Krčkoj biskupiji.⁸¹ Nije naodmet reći da se Sinoda trebala suočiti i s turbulentnim i teškim političkim, ekonomskim i socijalnim vremenima koja su nastala do toga doba.⁸²

Isto tako biskup je priređivao i *Papinske dane*.⁸³ A u vezi sa spominjanjem tih danâ Sv. Oca treba reći da je odmah reagirao na poticaj pape Pija XI, koji je 1922. god. tražio da se katolički svijet u novim prilikama organizira i na nov način, u okviru zasebne, katoličke akcije.⁸⁴ Bila je to potvrda velike i opsežne Mahnićeve djelatnosti u nizu godina, i u Sloveniji i u Hrvatskoj.⁸⁵ Naime, Srebrnić je i inače snažno pomagao razvoj katoličkih udruženja, koja su se, vremenom, zbog sve zaoštrenijih nacionalnih, političkih, gospodarskih socijalnih i drugih odnosa u Kr. SHS/Jugoslaviji u skladu s jačanjem velikosrpskih i jugounitarističkih tendencija⁸⁶ - pretvarala i u organizacije s oštrije naglašenom hrvatskom nacionalnom, pa i nacionalističkom potkom, kao što je to bio *Hrvatski orlovski savez*, na primjer. Biskup je rado pomagao, poticao i priređivao te naglašeno hrvatske orlovske dane i tečajeve.⁸⁷ No, vladajući velikosrpski i jugounitaristički državni kraljevski sustav forsirao je djelatnost svojih udruženja, pa je neka protivnička uspijevaio pretvoriti i u svoja društva, npr., gimnastički *Hrvatski sokol* u *Jugoslavenski sokol*, s kojim su dolazila u sukob druga, hrvatski usmjerena udruženja; postupno je i krčka Crkva dolazila u sukob sa *Sokolima*.⁸⁸ *“Na otoku Krku priredjuju sokolska društva - objavljuje Srebrnić - svoje đurđevske uranke ne na koji radni dan, nego samo na nedjelju ili blagdan, premda je to narodu na očitu sablazan, a sablazan je tim veća, što na sv. misu mnogi ne će da idu, premda im se pruža prilika. (...) Značajno je, da se - baram na Krku - nalaže učenicima i učenicama, da imaju učestvovati kod tih uranaka, premda su uranci isključivo sokolska stvar.”*⁸⁹ Zbog sukoba sa *Sokolima* čak je i osob-

no biskup stigao pred sud u Krku.⁹⁰ S uvođenjem diktature kralja Aleksandra Karadorđevića 1929. god. zabranjen je rad svih udruženja, osim onih s jugounitarističkim sadržajem, pa je režim obustavio rad i *Orlova*.⁹¹

Srebrnić je, međutim, god. 1930. preporučio osnivanje *Križara* kao dijela katoličke akcije. U Krčkoj biskupiji priređivani su križarski dani, društvo je u svom sastavu imalo i *Male križare, Male križarice, Avangardiste*, a osnivana su i *Križarska bratstva i sestrinstva*. Biskup je i sâm sudjelovao u križarskim manifestacijama na o. Krku i izvan njege.⁹² Nije naodmet reći da su *Križari* imali geslo *Žrtva-Euharistija-Apostolat (ŽEA)*, koje je bilo tako blisko Srebrniću, no, i oni su i na o. Krku nailazili u vlastima veoma oštre protivnike, pa su, npr., čak i zatvarani oni koji su nosili križarske znakove.⁹³

Zaključak

Ukoliko uzmemo u obzir i brojne političke i politikantske kritike poslije II. svjetskoga rata, iz boljševičko-staljinističkoga razdoblja Jugoslavije i prvih godina njezina izvlačenja ispod dotadašnjih utjecaja SSSR-a, onda se možemo pozvati na dvije ocjene, koje kratko ali cjelovito daju sliku dr. Srebrnića. Prva: *“Odlikoval se je kot jasen mislec, sicer pa skromen in pobožen, asketsko strog in odločen, globoko veren prav po zgledu sv. Pavla, čigar besede: ‘Stojte močni v veri!’ si je izbral za svoje škofovsko geslo. Tudi kot škof je bil preprost, domač, prijazen in izredno ljubezniv z vsakim človekom. Bil je tudi odličan organizator, govornik, trezen in daljnoviden presojevalec vseh vprašanj, ki so tedaj mučila slov. človeka”*.⁹⁴ Druga ocjena govori o Srebrnićevoj djelatnosti kao biskupa, a oslanja se na brojne korizmene poslanice koje je Srebrnić objavljivao u obliku brošura: *“Te in podobne knjžice (npr. Fiat Lux, Zgb 1931, dvakrat) kažejo, da je svoje škofov. dolžnosti pravljaj z vso natančnostjo, prizadevajoč si, da odvrne vsako motnjo cerkv. nauka in kršč. morale, le da se v svoji premočrtnosti in dovolj oziraj na psihol. zakone”*.⁹⁵ Kad uzmemo u obzir i sadržaje brojnih objavljenih recenzija, osvrta i prikaza iz biskupova pera, onda možemo ovdje dodati samo to da je Srebrnić bio snažna i autoritativna ličnost, svjestan svojega znanja i crkvenoga položaja, da je, zapravo, bio *gospodin biskup* u klasičnom smislu te riječi te ga se takvim smatralo, držalo i poštovalo na području Krčke biskupije.⁹⁶ Ali, vrednujući zasluge ovoga otočnoga ordinarija koji je u veoma teško nevrjeme iz dalekoga Solkana u unutrašnjosti kopnenoga dijela Slovenije stigao na o. Krk, u staru biskupsku palaču uz Frankopanski kaštel, koja se dijelom nalazi na samoj obali, a s temeljima doslovce uronjenima u Jadransko more, može se reći da je dr. Josip Srebrnić/Srebrnić korisno proživio svoj veoma dugi život; uz to - kao pedeset i četvrti (barem do sada poznati) biskup⁹⁷ u dugome nizu poglavara Katoličke crkve na o. Krku, odnosno Kvarnerskih otoka i s dijelom o. Paga⁹⁸ ulazi u uži red znamenitijih i zaslužnijih najviših svećenika Crkve na tim otocima. No, zbog njihova specifična položaja u konstelaciji političkih i drugih prilika XX. st, u njegovu razdoblju od 1918. do 1941. godine, i zbog same biskupove osobnosti - značenje života i djela dr. Josipa Srebrnića znatno je šire i dublje.

THE BISHOP OF KRK DR. J. SREBRNIČ/SREBRNIĆ BETWEEN THE TWO WORLD WARS

Srebrnič was born in Solkan (Nova Gorica, Slovenia) on Feb. 2nd 1876, and died in Krk on June 21st 1966. He was a theologian, historian and geographer; he has obtained two doctor's degrees (Vienna, Rome). He was a prefect of the Seminary, professor at the Theological school and at the Lycée for girls in Gorica. He was the author of a number of articles and the editor of various journals. He was also among the founder and first professors of the University of Ljubljana. He also played an eminent role in public life. Srebrnič was a prominent Slovenian patriot. As a priest he had rather conservative views. Being the professor of the Theological school in Ljubljana and successor of A. Mahnič he became the Bishop of Krk in 1923. However, he was a bishop of only a part of what constituted the wider diocese of Krk (comprising the islands of Cres, Krk, Lošinj, Rab, a part of Pag etc.), because some Kvarner islands were still occupied by the Italian Monarchy. Since then, he used to sign his name as Srebrnić. He was a founder and leader of the Eucharistic movement in the Yugoslav Monarchy. He was also an active opponent of the Yugoslav unitarianism and the aspirations to create Great Serbia, and supporter of Croatian nationalist aspirations. He considered Tyrš's pedagogical and liberal movement connected with "Sokol" (Falcon, a youth organization for sports and education) a great danger for the Christianity and for the morals in general. On the other side, he did not consider the pro-Soviet communist nor the pro-fascist movement of Ustasas in Croatia and in the rest of the SHS/Yugoslav Monarchy dangerous. He failed to keep the prolific Old Church Slavic Academy at Krk working; it was therefore transferred to Zagreb where it gradually ceased to exist. He was concerned with the increasingly worsening economic and social situation in the bishopric.

Bilješke

* Ovo je prvi dio većeg rada do potkraj dvadesetih godina XX. stoljeća. Drugi dio do II. svjetskog rata predviđen je za objavljivanje na drugom mjestu.

¹ Franc Kralj, *Srebrnič, Josip*, Primorski slovenski leksikon, 14, Gorica (Gorizia), 1988, str. 433.

² Jugoslavenski klub zastupnika u donjem dijelu parlamenta austrijski polovice Monarhije, u Carevinskome vijeću 30. 5. 1917. god. pročitao je Majsku deklaraciju; tim političkim i državnopravnim aktom tražio je ujedinjenje austro-ugarskih Hrvata, Slovenaca i Srba u okviru Monarhije, u zasebnu državnu jedinicu. (Rudolf Klinec, Dr. Josip Srebrnić in majniška deklaracija, Koledar Goriške Mohorjeve družbe 1967, Gorica, str. 119-123).

³ F. Kralj, n. dj., str. 433. O Sedejevu stajalištu prema Majskoj deklaraciji usp., npr., Ivo Juvančić, Dr. František B. Sedej in fašizem, Goriški letnik, sv. 1, Nova Gorica, 1974, str. 110.

⁴ F. Kralj, n. dj., str. 433.

⁵ Usp., npr., Oscar Jáczi, *The Dissolution of the Habsburg Monarchy*, Chicago-London, 1964; Bogdan Krizman, *Raspad Austro-Ugarske i stvaranje jugoslavenske države*, Zagreb, 1977.

⁶ B. Krizman, n. dj.; Josipa Paver-Slavica Pleše, *Narodno vijeće SHS. Inventar*. Zagreb, 1993.

⁷ Dragovan Šepić, *Odbori Narodnog vijeća u Puli i Istri (listopad- studeni 1918)*, Istra, XVI, 1-2, Pula, 1978, str. 82-90, i *Odbori Narodnog vijeća u Puli i ostaloj Istri u danima prevrata i talijanske okupacije (listopad-studeni 1918)*, *Prilozi o zavičaju*, sv. 1, Pula, 19180, str. 9-54; Petar Strčić, *Otok Krk 1918. godine. Građa o narodnim vijećima SHS i talijanskoj okupaciji 1918. godine*. Rijeka, 19168.

⁸ Isto, te Dragoslav Janković- Bogdan Krizman, *Građa o stvaranju jugoslovenske države (1. I - 20. XII 1918)*, sv. 1-2, Beograd, 1964.

⁹ Usp., npr., Dragovan Šepić, *Istra uoči Konferencije mira. (Talijanska okupacija Istre 1918. i istarski Hrvati)*. Zbornik Historijskog instituta JAZU, sv. 4, Zagreb, 1961, str. 239-282, i *Privremeno narodno predstavništvo Kraljevstva SHS i jadransko pitanja (1919-1920)*, *Anali Jadranskog instituta*, sv. 4, Zagreb, 1968, str. 145-203; Petar Strčić, *Otok Krk*, n. dj., i *Građa o talijanskoj okupaciji o. Krka. (Od kraja 1918. do polovine 1919)*, Rijeka, 1970.

¹⁰ Angelo Vivante, *Lirredentismo adriatico*, Firenca, 1912, i više potonjih izdanja; Dragovan Šepić, *Talijanski iredentizam na Jadranu. Konstante i transformacije*. Časopis za suvremenu povijest, VII, 1, Zagreb, 1975, str. 5-32, i *Sudbinske dileme rađanja Jugoslavije. Italija, Saveznici i jugoslavensko pitanje 1914-1918*, sv. 1-3, Pula, 1989.

¹¹ Tako F. Kralj, n. dj., str. 433, no, Mihovil Bolonić-Ivan Žic Rokov, *Otok Krk kroz vjekove*, Zagreb, 1977, dodaju da je držao još jedan kolegij, i to iz crkvene povijesti.

¹² F. Kralj, n. dj., str. 433.

¹³ Usp., npr., *Koroški zbornik*, Ljubljana, 1946; *Zbornik Koroške*, Ljubljana, 1959; *Koroška in koroški Slovenci*, Maribor, 1971; *Koroški plebiscit. Razprave in članki*, Ljubljana, 1970.

¹⁴ F. Kralj, n. dj., str. 433.

¹⁵ Usp., npr., Lavo Čermelj, *Venetian Slovenija*, Beograd, 1945, 1970; Andrej Gabršček, *Goriški Slovenci. Narodne, kulturne, politične in gospodarske črtice*. Sv. 2, 1901-1923, Ljubljana, 1924; Tone Ferenc, Milica Kacin-Wohinz, Tone Zorn, *Slovenci v zamejstvu. Pregled zgodovine 1918-1945*, Ljubljana, 1974.,

¹⁶ Usp., npr., Danilo Klen, *Neki dokumenti o svećenstvu u Istri između dva svjetska rata*, Zagreb, 1955; Leopold Jurca, *Moja leta v Istri pod fašizmom. Spomini*. Ljubljana, 1978; Rudolf Klinec, *Primorska duhovščina pod fašizmom*, Gorica 1979.

¹⁷ Isto, te Lavo Čermelj, *Life - and - struggle of a national minority. (The Yugoslavs in Italy)*. Ljubljana, 1936. i slijedeća izdanja; Ernest Radetić, *Istra pod Italijom 1918-1943*, Zagreb, 1944, Pazin, 1990, Rijeka, 1991; Vjekoslav Bratulić, *Dokumenti o obrani i istreb-*

ljenju hrvatskih škola u Istri pod Italijom, Zagreb, 1955; Darko Dukovski, Fašizam u Istri, Pula, 19998.

¹⁸ O tisućljetnim vezama između hrvatskoga prostora i središta zapadnoga kršćanskoga svijeta usp. Franjo Šanjek, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*. (Pregled religiozne povijesti Hrvata 7-20. st.). Zagreb, 1991; Hrvatska/Sveta Stolica. *Odnosi kroz stoljeća*. Croatia/Santa Sede. *Le relazioni attraverso i secoli*. Zagreb, 1999.

¹⁹ Tadija Smičiklas, Dr. Ivan Črnčić. Čitao u sjednici historijsko-filologijskoga razreda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 18. studenoga 1897, *Ljetopis JAZU* za 1897, 12, Zagreb, 1898, str. 244-262; Mirjana i Petar Strčić, *Život i djelo dr. Ivana Črnčića (1830.-1897)*, Krk-Dobrinj, 1997.

²⁰ Ivan Črnčić, *Najstarija poviest Krčkoj, Osorskoj, Rabskoj, Senjskoj i Krbavskoj biskupiji*, Rim, 1867, str. 2-3.

²¹ Odveden je u Mađarsku i tamo ubijen 305. godine; svečevi se ostaci nalaze u Rimu. (Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnoga kršćanstva i uvod u ikonografiju, Zagreb, 1985, str. 371. U Krku se nalazi crkva Sv. Kvirina - jedan od rijetkih objekata takvoga oblika u nas - u dvije razine (prizemlje i kat, M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 271); postojala je i svečeva crkvice kod jezera ponad naselja njivica u zapadnom dijelu otoka, te oltar u ranijoj crkvi Sv. Ivana u Baški. (Mate Polonijo, *Nešto o biskupiji u Krku*, *Krčki kalendar za godinu 1953*, New York, 1953, str. 74)

²² Krunoslav Draganović, *Hrvatske biskupije*. (Sadašnjost kroz povijest). *Croatia sacra*, XI-XII, 20-21, Zagreb, 1943, str. 109; M. Polonijo, *Nešto*, n. dj., str. 71; Franjo Velčić, *Pregled povijesti Krčke biskupije*, *Krčki kalendar 1993*, Krk (Rijeka!), 1993 (1992), str. 79.

²³ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 93, 95, 107.

²⁴ I. Črnčić, n. dj., str. 8, 34; vijest donosi prema Farlatiju..

²⁵ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 96.

²⁶ Isto, str. 97-98; zadnji biskup bio je Ivan Petar Gauzigna koji je umro 1823. godine: Vladimir Brusić, *Otok Rab*. Geografski/historijski i umjetnički pregled s ilustracijama i geografskom kartom Kvarnera i Gornjeg Primorja. Rab, 1926, str. 138-139; o zadnjem creško-lošinjskom biskupu usp.: Nikola Crnković, Frane Petar Rakamarić, *Dispozicija za biografiju posljednjega osorskog biskupa*. Pazinski memorijal, sv. 23-24, Pazin, 1995, str. 75-90.

²⁷ F. Velčić, *Pregled*, n. dj., str. 81.

²⁸ *Rapalski ugovor*. Sporazum i konvencije između Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevine Italije, Beograd, 1923; Franko Potočnjak, *Rapalski ugovor*, Zagreb, 1921; Vojislav Jovanović, *Rapalski ugovor 12 novembra 1920*. Zbirka dokumenata. Beograd., 1950, i *Rapalski ugovor*. 12. novembra 1920. Zagreb, 1950.

²⁹ M. Polonijo, *Nešto*, n. dj., str. 73, govori o 1952. godini; F.Velčić, *Pregled*, n. dj., str. 80, navodi konac 1948, ali u njegovu članku *Život i djelo biskupa Karmela Zazinovića* (u: Karmelo Zazinović, *Ministrare*. Pastirske poslanice i pisma. Krk, 1994, str. 27, na dva mjesta, navodi konac 1949. godine. U članku Franje Velčića-Nikole Radića, *Krčka bisku-*

pija, Krčki kalendar 1999, Krk (Rijeka!), 1999, str. 9, međutim, stoji da je krčki biskup potkraj 1948. god. postao "najprije administrator zapadnokvarnerskih otoka".

³⁰ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 98-99; F. Velčić, isto.

³¹ Isto, str. 99-100; Makso Pelozza, Riječka metropolija. Prošlost i sadašnjost. Rijeka, 1973; Mate Polonijo, Otok Krk u statistici, Krčki kalendar 1938, Zagreb, 1938, str. 24, i Nešto, n. dj., str. 73; F. Velčić, Pregled, n. dj., str. 79-80, i Život, n. dj.

³² Nadležna je Krčku sjedište u Krku), Porečko-puljsku (Poreč) i Ličko-senjsku biskupiju (Gospić).

³³ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 95-96, 107-113.

³⁴ Isto, str. 10-91; Anna Maria Fiorentin, Veglia la "splendidissima civitae curictarum", Pisa, 1993.

³⁵ Vjekoslav Štefanić, Glagoljski rukopisi otoka Krka, Zagreb, 1960, i Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije, I. dio, Uvod, biblija, apokrifi i legende, liturgijski tekstovi, egzorcizmi i zapisi, molitvenici, teologije, crkveni govori (homiletika), pjesme. Zagreb, 1969, II. dio, Zbornici raznog sadržaja, regule i statuti, registri, varia, indeksi, album slika, Zagreb, 1970; Mihovil Bolonić, Otok Krk kolijevka glagoljice, Zagreb, 1980.

³⁶ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 113-114, Franjo Velčić, Il vescovo Giovanni Antonio Sintich (1754-1837). La vicende storico-ecclesiastiche della diocesi di Krk (Veglia). Excerpta ex dissertatione ad Doctoratum in Fakultate Historia Ecclesiasticae Pontificae Universitatis Gregoriana. Rijeka, 1999.

³⁷ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 115-117

³⁸ Ignacije Radić, Biskup Mahnić, Slavonska Požega, 1940; Mahničev simpozij v Rimu, Celje, 1990; Anton Bozanić, Biskup Mahnić pastir i javni djelatnik u Hrvata, 1. izd., Povijesno društvo o. Krka, Krk, 2. izd., Kršćanska sadašnjost Zagreb, Zagreb-Krk, 1991, i Djelovanje Antona Mahnića u Istri, Pazinski memorijal, sv. 23-24, Pazin, 1995, str. 141-155.

³⁹ O njemu usp., npr., F. Kralj, n. dj., str. 432; popis lit. usp. u tome članku. Usp. i slijedeće leksikonske biografije: Fran Kovačić, Srebrnić Josip dr., u: Stanoje Stanojević, Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenska, Zagreb, 1929, str. 324; M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 119-120; Metod Mikuž, Srebrnić Josip, Slovenski biografski leksikon, 3, Ljubljana 1960-1971, str. 429-431; F. Velčić, Život, n. dj., str. 15, 16, 18, 25, 27, 28; Valter Župan, Srebrnić, Josip, U: Tko je tko u NDH. Hrvatska 1941.-1945., Zagreb. 1997, str. 364; F. Velčić-N. Radić, Krčka biskupija, n. dj., str. 9.

⁴⁰ Sâm je Srebrnić kasnije objavio članak: dr Anton Mahnić v goriškem deškem seme-nišču, Čas, XV, Ljubljana, 1921, str. 237-243.

⁴¹ O Antonu Mahniću/Antunu Mahniću usp. I. Radić, n. dj.; Mahničev simpozij, n. dj.; A. Bozanić, Biskup Mahnić, n. dj., i Djelovanje, n. dj. Slovenac Anton Mahnić se kao krčki biskup potpisivao Antun Mahnić.

⁴² F. Kralj, n. dj., str. 433.

⁴³ A. Božanić, Biskup, n. dj., str. 148-149.

⁴⁴ O situaciji na Kvarnerskim otocima usp., npr., Danilo Klen, Glagoljaš iz Orleca u borbi protiv talijanizacije Cresa, Otočki ljetopis, sv. 2, Mali Lošinj, 1975; Petar Strčić, Protestna spomenica Vrbničana talijanskom komandantu okupacionih snaga na otoku Krku godine 1918, Vjesnik Historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu, 10, Rijeka, 1965, str. 105-117, Dva izvještaja o talijanskoj okupaciji Kvarnerskih otoka od 1918. do 1919, Istarski mozaik, V, 4-5, Pula, 1967, str. 257-263, Otok Krk 1918, n. dj., i Građa o talijanskoj okupaciji okupaciji, n. dj.

⁴⁵ Ferdo Šišić, Jadransko pitanje na Konferenciji mira u Parizu. Zbirka akata i dokumenta. Zagreb, 1920; Dokumenti o Jadranskom vprašanju, Ljubljana, 1920; F. Curato, La conferenza della pace 1919-1920, sv. 1-2, Milano, 1924.

⁴⁶ Usp. n. dj.: Rapalski ugovor; F. Potočnjak, Rapalski ugovor; V. M. Jovanović, Rapalski ugovor.

⁴⁷ Dragoslav Janković-Bogdan Krizman, Građa o stvaranju jugoslavenske države (I.I.-20.XII 1918), sv. 1-2, Beograd, 1964.; Bogdan Krizman, Raspad Austro-Ugarske i stvaranje jugoslavenske države, Zagreb, 1977; Josipa Paver-Slavica Pleše, Narodno vijeće SHS. Inventar. Zagreb, 1993.

⁴⁸ Usp. lit. u bilj. 7.

⁴⁹ A. M. Fiorentin, Veglia, n. dj., str. 316-317.

⁵⁰ Usp. lit u bilj. 7.

⁵¹ Ferdo Čulinović, Riječka država od Londonskog pakta i Danuncijade do Rapalla i aneksije Italije, Zagreb, 1953. O djelovanju toga pjesnika, playboya i političara usp., npr., i Renzo de Felice, D'Annunzio politico 1918-1938, Bari, 1978.

⁵² Ivan Perović, Crtice iz okupiranog Sušaka, Sušak, 1934; Milan Marjanović, Protiv okupatora. Akcija za izbacivanje Talijana iz naših krajeva 1920. godine. Rijeka, 1952, str. 44; Petar Strčić, Krvoproliće na Božić u Baški 1920. godine, Krčki kalendar 1995, Krk (Rijeka!) 1995, str. 57-60.

⁵³ O politici Vatikana u doba talijanske fašističke vladavine nad dijelovima istočne obale Jadrana usp. npr. T. Motta, La chiesa cattolica e snazionalizzazione degli sloveni e croati durante fascismo. U: L'imperialismo italiano e Jugoslavia., Urbino, 1981.

⁵⁴ Radi se o gradu samo na desnoj strani utoka Rječine u Jadransko more, manjem području zapadnoga dijela današnje Rijeke (Povijest Rijeke, Rijeka, 1988, 1989).

⁵⁵ Isto, te Makso Peloz, Riječka metropolija. Prošlost i sadašnjost. Rijeka, 1973.

⁵⁶ F. Kralj, n. dj., str. 433.

⁵⁷ I. Radić, n. dj., str. 242.

⁵⁸ F. Kralj, n. dj., str. 433.

⁵⁹ F. Velčić, Pregled, n. dj., str. 50.

⁶⁰ Taj dvostruki odnos još nije znanstveno ni stručno istražen.

⁶¹ Možda je taj čin novoga biskupa i u skladu s "Magna Chartom" katoličke socijalne misli - kako je encikliku Lava XIII. nazvao papa Pijo XI, a koja je okosnicu imala u djelu isusovca u Napulju Mattea Liberatora, *Principi di Economia Politica*, Rim, 1889. Usp. i *Sto godina katoličkog socijalnog nauka. Socijalni dokumenti crkve*. Zagreb, 1991, str. VIII. Uredio i uvod napisao Marijan Valković, profesor Bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu, koji je bio svećenik Krčke biskupije. Nije naodmet reći da je Valković rođen u Vrbniku.

⁶² F. Kralj, n. dj., str. 433.

⁶³ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 107.

⁶⁴ Isto, str. 119.

⁶⁵ M., *Otkuda i što znači riječ Bodul*, Krčki kalendar za godinu 1954, New York, 1954, str. 38-39; Petar Strčić, *Bodul i Bodulija*, Krčki kalendar 1996, Krk (Rijeka!), 1996, str. 87-91.

⁶⁶ Usp. npr. Ernesto Sestan, *Venezia Giulia. Lineamenti di una storia etnica e culturale*. Bari, 1965.

⁶⁷ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., na više mjesta.

⁶⁸ "U godini 1940. pao je broj turista na Hrvatskom Primorju (računajući ovamo i otoke Krk i Rab) za 60%, a broj proboravljenih noći tih turista pao je za 50%. To vrijedi s poredbom s godinom 1939. (...) Naravno, glavni krivac za pad našega turizma je rat i sve ono što rat sobom donosi" (Vjekoslav Štefanić, *Turizam na Krku*, Krčki kalendar Zagreb, 1941, str. 62 i 63. Usp. i *Počeci i razvoj turizma na otoku Krku*, knj. 1, Posebna izdanja Povijesnoga društva o. Krka, sv. 8, Krk, 1986, i knj. 2, sv. 23, 1994, te Krčki zbornik, sv. 15, 1986, zasebno: Radojica F. Barbalčić, *Turizam na o. Krku u međuratnom razdoblju*, str. 49-89, i isto, Krčki zbornik, sv. 29, 1994).

⁶⁹ Anton Bozanić, *Hrvatsko iseljeničtvo u Sjedinjenim Američkim Državama i Krčani u New Yorku*, Krk-New York, 1996, i *Iseljenici cresko-lošinjskog otočja u New Yorku i okolici. Jedno stoljeće organiziranog društvenog života naših otočana u New Yorku*. Cres-Mali Lošinj-New York, 1997.

⁷⁰ M. Polonijo, *Otok Krk*, n. dj., str. 21.

⁷¹ Isto, str. 22.

⁷² Ivan Drpić, *Pet hiljada suvišnih muževa i mladića na otoku Krku*, Krčki kalendar 1939, Zagreb, 1939, str. 50-56.

⁷³ F. Kralj, n. dj., str. 433.

⁷⁴ F., Dr. Josip Srebrnić, n. dj., str. 21.

⁷⁵ Procjenjuje se da je tome Euharijskom kongresu prisustvovalo oko 10.000 vjernika (što je oko polovice stanovnika o. Krka), a osobito je atraktivna bila upotreba zvučnika, možda prvi put na Boduliji. Franjo Velčić, *Najznačajnije crkvene manifestacije Krčke biskupije*, Krčki kalendar 2001, Krk (Rijeka!), 2001 (2000!), str. 66.

⁷⁶ Josip Srebrnić, U službi euharistije. Pastirsko pismo dr. Josipa Srebrnića, biskupa u Krku. Sušak, 1938, str- 1-31.

⁷⁷ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 119. Poslije II. svjetskog rata Viktor Novak (Magnum crimen. Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj. Zagreb, 1948; reprint uz uvodne napomene Slobodana Filimonovića i predgovor Jakova Blaževića, Beograd, 1986) zamjerio je biskupu Katoličke crkve (!) što je na Euharistijskom kongresu u Ljubljani pored ostaloga rekao: "To svoje poslanstvo Krist neprestano i danas vrši po svom zamjeniku - Papi u Rimu. (...). Krist u Presvetoj Euharistiji i Krist u Papi je isti Krist".

⁷⁸ F. Kralj, n. dj., str. 433.

⁷⁹ Synodus dioecesis Veglensis tertia quam habuit Josephus Srebrnić Dei et S. Apostolicae Sedis gratia episcopus diebus 19. 20. 21. Junii anno Domini 1928, Zagreb, 1928.

⁸⁰ F. Velčić, Najznačajnije, n. dj., str. 66. Ovaj posljednji problem je pomalo začudan, kad se, npr., zna da je 1937. god. na o. Krku živjelo 20043 stanovnika, od toga čak 19960 rimokatolika i tek 11 inovjeraca; naime, bilo je svega 83 nekatolika ukupno: 69 pravoslavaca, 2 protestanta, 1 Židov i 11 inovjeraca. (M. Polonijo, Otok Krk, n. dj., str. 21).

⁸¹ F. Velčić, Najznačajnije, n. dj., str. 66.

⁸² Usp. lit. u ranijim bilješkama.

⁸³ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 119.

⁸⁴ Tomislav Mrkonjić, Hrvatska između austro-ugarskog razdoblja i nezavisnosti (1918-1991), u: Hrvatska/Sveta stolica, n. dj., str. 162.

⁸⁵ A. Bozanić, n. dj.

⁸⁶ O ovim ideologijama i pokretima usp., npr., zbornički dio Velikosrpski hegemonizam i drugi nacionalizmi u protivrečnostima jugoslavenskog društva 1918-1941, Naše teme, XXX, 7-9, Zagreb, 1985, str. 877-885.

⁸⁷ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 119.

⁸⁸ A. Ragužin, Punat, knj. 1, Krk, 1997. i Krčki zbornik 23, isto, str. 166.

⁸⁹ J. Srebrnić, Crkvi slobodu, Zagreb, 1923, str. 29.

⁹⁰ Ivan Žic, Sjećanja na našega pok. biskupa dr Josipa Srebrnića. (Uz 10 godišnjicu njegove smrti). Okružnice Biskupskog ordinarijata Krk, br. 4, Krk, 1976, str. 95.

⁹¹ F., Dr. Josip Srebrnić, str. 22

⁹² A. Ragužin, n. dj., str. 173-174.

⁹³ Josip Srebrnić, Crkvi slobodu, n. dj., str. 35-36.

⁹⁴ F. Kralj, n. dj., str. 434.

⁹⁵ M. Mikuž, n. dj., str. 431.

⁹⁶ U počecima 60-ih godina autor ovoga članka (tada asistent Sjeverojadranskog instituta JAZU u Rijeci) u nekoliko navrata je - uz dopuštenje biskupa Srebrnića - istraživao i proučavao vrela u arhivu Krčke biskupije u Krku. Biskup je dobro poznao neke

pripadnike moje šire i uže obitelji. Često je tražio da dodem k njemu kada sam radio u biskupijskom arhivu. Bio je veoma komunikativan i zanimala su ga kretanja u tadašnjoj hrvatskoj historiografiji, a poglavito mišljenje potpisanoga, tada mladoga istraživača i jedinoga školovanoga i profesionalnog (uposlenoga) povjesničara u jednoj znanstvenoj instituciji u Hrvatskoj koji se specijalizirao za povijest Zapadne Hrvatske (Istra, Kvarnersko primorje, Gorski kotar), i to za XIX. i XX. stoljeće. Bio je zainteresiran za moje nekonvencionalno ponašanje (i oblačenje na čemu mi je oštro prigovarao!), a osobito za moje nastojanje da na potpuno jednak način pristupam ocjenama, npr., fašističkoga i komunističkoga pokreta. Zaista je bio začuden mojom ocjenom njegova djelovanja, koju, sada iznosim, dakako, s mnogo više znanja i poznavanja biskupova života i djela, a koja se nije slagala s ocjenom dotadašnjih publicista i političara, te mojim mišljenjem da bi trebao sâm učiniti izbor iz svojih djela i objaviti taj izbor u obliku knjige. Poslije njegove smrti pomišljao sam da to učinim sâm, pogotovo kada sam - 1970. godine - postao glavni urednik "Krčkoga zbornika" i "Posebnih izdanja" Povijesnoga društva o. Krka; no, stjecaj okolnosti je htio da je u ta dva niza najprije objavljen izbor radova njegova nasljednika dr. Karmela Zazinovića, a još uvijek ne i dr. Srebrnića.

Prigodom povremenih susreta posljednji put sam u nas vidao kako svećenici i u slučajnome, privatnome kontaktu kleknu pred nekim od biskupa - pred dr. Srebrničem i klečeći mu poljube prsten. Potpisani je radio u biskupskom arhivu i 1960. godine, pred odlazak na odsluženje redovnoga vojnoga roka u JNA (u Bileće i Postojnu), pa kada je dr. Srebrnić to razabrao, ustao je (odmah su ustali i prisutni kancelar I. Žic Rokov, tajnik M. Bolonić i svećenik Ivan Kirinčić, koji je bio rodnom iz moga rodnoga Krasa na o. Krku), te me na veoma svečan, starinski način blagoslovio.

Bilo bi zaista korisno i vrijeme je već da se učini izbor biskupovih radova i objavi ih u jednome tomu.

⁹⁷ M. Bolonić-I. Žic Rokov, n. dj., str. 119-120.

⁹⁸ Isto, str. 107-120. S mons. Josipom Bozanićem, koji je postao zagrebački nadbiskup i metropolita, te sadašnjim mons. Valterom Županom Krčka biskupija ima - za sada - 57 poznatih biskupa.